

Vgl. अर्थ, महर्गीय und वर्ग.

वर्गीतम (वर्ग + उ०) adj. 1) der letzte in einer der fünfsten Consonantenreihen d. i. ein nasal Laut AV. Prāt. 1, 26, Schol. — 2) in der Astrol. der vornehmste in seiner Klasse, Bez. des 1ten Neuntels in einem beweglichen Bilde (Widder, Krebs, Wage, Steinbock), des 5ten Neuntels in einem festen Bilde (Stier, Löwe, Scorpion, Wassermann) und des 5ten Neuntels in einem beweglichen und zugleich festen Bilde (Zwillinge, Jungfrau, Schütze, Fische): वर्गीतमाश्रुगृहादिषु पूर्वमध्यपर्यन्ततः — नवभागसंज्ञा: VARĀH. BRH. 1, 14, 10, 3, 19, 9, 21, 7, 22, 4. LA-GHŪ. 1, 19 in Ind. St. 2, 281.

वर्ग्य (von वर्ग) adj. zu einer Abtheilung, Partei u. s. w. gehörend gaṇa दिगादि zu P. 4, 3, 54. m. so v. a. Zunftgenosse, College MĀLATĪ. 4, 6. am Ende eines comp. (hat den Ton auf der ersten Silbe) P. 4, 3, 64. 6, 2, 131. र्जुन० Schol. कृष्ण० VOP. 26, 20. स्व० ĀCV. ÇA. 1, 2, 16. — Vgl. पार्, महर्ग्य.

1. वर्च, वर्चते (दीप्तौ) DĪĀTUP. 6, 1.

2. वर्च, वृणाक्ति (वर्जने) DĪĀTUP. 29, 24, v. l. — Vgl. वर्ज.

वर्च m. N. pr. eines alten Weisen MBH. 3, 14164. = सुवर्चक NĪLAK.

वर्चल s. सुवर्चला.

वर्चस् 1) n. a) Lebenskraft, Lebhaftigkeit; Energie, vigor; Wirksamkeit, Regsamkeit, Nachdruck; die leuchtende Kraft im Feuer und in der Sonne; daher in der späteren Sprache Licht, Glanz (= तेजस् AK. 3, 4, 30, 233. H. 101. a. n. 2, 590. MED. s. 34. HALĀJ. 1, 65), Farbe (= रूप H. a. n. MED.). Das Wort ist sehr beliebt in den späteren Theilen des RV., im AV. und in der VS. RV. 1, 23, 13. सं मीमे वर्चसा सून सं प्रजया समायुषा 24. AV. 6, 3, 1. VS. 12, 7. वर्चो धा पञ्चवाकृते RV. 3, 8, 3, 24, 1. अग्ने यतै दिवि वर्चः पृथिव्यां पदोषधीष्वप्सु 22, 2. आ नः सोम सक्तो जुवो रूपं न वर्चसे भर 9, 65, 18. अग्ने पवस्व स्वया अग्ने वर्चः सुवीर्यम् 66, 21. तत्राय वर्चसे बलीय 10, 18, 9. 83, 39. AV. 1, 33, 1. 2, 28, 5. 29, 1. 4, 10, 7. 6, 63, 1. 19, 58, 1. ÇAT. BR. 2, 3, 4, 18. दीर्घायुत्, वर्चस् KĪTJ. ÇA. 5, 2, 14. ममीमे वर्चो विद्वेष्वस्तु RV. 10, 128, 1 (Schol. zu P. 1, 2, 34). हरिर्वत्ता वर्चसा सूर्यस्य 112, 3. 139, 5. im Feuer ÇAT. BR. 4, 5, 4, 3. VS. 3, 19, 10, 7. रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान् 13, 40. AV. 1, 9, 4. 14, 1. 2, 13, 2. 3, 4, 1. आ मा प्राणो न सक्त वर्चसा गमेत् 13, 5. des Elephanten 22, 6. der Wasser 4, 8, 5, 6. अस्मिन्निन्द्र महि वर्चोसि धोक् 22, 3. निर्वे तत्र नयति क्त्वा वर्चः 5, 18, 4. 7, 82, 2. der Männer und Weiber 13, 1. वर्चस्तेजो बलमोक्षः 9, 1, 17. वर्चस्तेजः प्राणमायुः 10, 3, 36. 12, 1, 25. 14, 1, 35. fg. वर्चो गोषु प्रविष्टं यत् 2, 53. कश्यपस्य ज्योतिषा वर्चसा च 17, 1, 27. 18, 3, 10. वर्चो म इन्द्रो न्यनक्तु कस्तयोः 12, 19, 33, 5. 37, 2. 20, 48, 1, 2. सक्त्रं० tausenderlei Kräfte verleihend RV. 9, 12, 9. 43, 4. तीक्ष्णं० scharf wirkend SUÇA. 2, 296, 4. तिग्मं० (राजस) R. 5, 10, 19. MBH. 1, 1076. अविद्धं० (रूप) Glanz, Herrlichkeit BUĀG. P. 3, 9, 3. 17, 25. अकुण्ठं० 19, 27. ब्रह्मं० 6, 7, 35. 8, 7, 14. ऋषीणाम् 24, 35. भूरिं० 4, 24, 10. R. 2, 33, 18. रूपवर्चसा 3, 4, 11. देव० einen göttlichen Glanz habend R. SCHL. 1, 4, 28 (3, 72 GORR.). 2, 110, 20. BUĀG. P. 10, 74, 16. Verz. d. Oxf. H. 120, b, 2. भास्कारं० MĀRK. P. 103, 16. सूर्यपावकं० MBH. 1, 15. स्वलितानलं० R. GORR. 1, 76, 19. चन्द्रार्धाकारं० 29, 14. ताराधिपतिं० 4, 54, 1. चन्द्रं BUĀG. P. 9, 13, 6. सप्तार्चिं० R. 5, 40, 1. विद्युच्चलितं० 20, 37 (23, 33 SCHL.). नत्त्रपयं० 3, 49, 4. खड्गो विमलाकाशवर्चसौ 2, 31, 25. 3, 28, 22. सिंक्केसरं० Farbe 4, 37, 24. चरुषी पद्मवर्चसौ 2, 60,

16. शशङ्करितं० BUĀG. P. 3, 22, 30. संध्याधानोक्तं० 6, 9, 13. विगलितमेघं० MBH. 1, 1182. — b) Koth, stercus UGÉVAL. zu URĀDIS. 4, 188. AK. H. 634. H. a. n. MED. HALĀJ. 3, 15, 5, 49. वर्चो निचितं गुदे SUÇA. 1, 92, 19. 349, 9. वर्चोविवर्धन 178, 1. 2, 428, 6. वर्चो मुञ्चति 14. गाढवर्चस्त 1, 49, 20. बद्धवातं० 198, 20. वर्चोनिरोध 2, 456, 4. बद्धं० (s. auch bes.) 48, 4. RĪĀGA-TAR. 6, 120. पारावतस्य Taubenmist SUÇA. 2, 300, 12. — 2) m. N. pr. a) eines Sohnes des Soma MED. MBH. 1, 2586. 2747. 13, 165. HARIV. 154. 12483. VP. 120. — b) eines Sohnes des Suteḡas (Suketas?) MBH. 13, 2000. — c) eines RĀks hasa (nach dem Comm.) BUĀG. P. 12, 11, 40. — Vgl. अ०, अघो०, अनूनं०, गूढं० (adj. dessen Glanz verborgen ist BUĀG. P. 1, 19, 28), दस्मं०, धूमं०, पावकं०, बद्धं०, भिन्नं०, मित्रं०, श्रेष्ठं०, समानं०, सु०, सूर्यं०, सोमं०, कृतं०, कृत्स्नं०.

वर्चस् n. am Ende eines comp. = वर्चस् 1) a) चन्द्रं० Mondschein SUÇA. 1, 113, 17. अतकञ्चलनसमानं० adj. Glanz, Farbe MBH. 1, 1180. सितोच्चैश्लोतमप्रुक्तं० adj. R. GORR. 2, 12, 38. पुरुषाशाधिर्वर्चसा: ad VER. 19, 11 in LA. (III). — Vgl. पत्यं०, ब्रह्मं० (auch BUĀG. P. 9, 16, 28), ब्राह्मणं०, राजं०.

वर्चसिन् s. ब्रह्मं०, सु०.

वर्चस्क m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 249, a, 1. 1) = वर्चस् 1) a) रूपवर्चस्कं प्रेत्य वै लभते झरः Schönheit und Glanz (so NĪLAK.) oder glänzende Schönheit MBH. 2, 3, 1708. सु० adj. schön glänzend (अग्नि) HARIV. 13930. — 2) = वर्चस् 1) b) AK. 2, 6, 2, 19. H. 634. HALĀJ. 3, 15. P. 6, 1, 148.

वर्चस्य (von वर्चस्) angeblich im Veda = वर्चस् KĪC. zu P. 5, 4, 30. 1) adj. a) Lebenskraft verleihend: आयुष्यं वर्चस्यं रायस्पोषम् VS. 34, 50 (vgl. VARĀH. BRH. S. 48, 74). AV. 19, 26, 4. ÇĀĀKH. GĀHJ. 3, 1. — b) auf वर्चस् bezüglich u. s. w. KAUC. 12. — c) auf die Excremente wirkend SUÇA. 1, 206, 2. 20. — 2) f. आ (sc. इष्टका) Bez. von Backsteinen, welche mit Sprüchen, die das Wort वर्चस् enthalten, gelegt werden, Schol. zu P. 4, 4, 125. — Vgl. ब्रह्मं०.

वर्चस्वत् (wie eben) adj. 1) lebenskräftig, frisch; leuchtend: वाच् AV. 9, 1, 19. VS. 8, 38. रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान् 13, 40. हिरण्य 34, 50. सूर्य P. 5, 2, 122, Schol. neben आयुष्मत् TS. 3, 3, 1, 1. — 2) das Wort वर्चस् enthaltend P. 4, 4, 125, Schol.

वर्चस्विन् (wie eben) 1) adj. lebenskräftig, frisch AV. 3, 22, 3. तास्त्रं बिभ्रद्वर्चस्व्युत्तरो द्विषतो भव 5, 28, 10. 19, 40, 2. VS. 8, 38. यद्वै वर्चस्वी कर्म चिकीर्षति शक्नोति वै तत्कर्तुम् ein energischer Mann ÇAT. BR. 5, 2, 5, 12. 8, 4, 4, 16. ĀCV. GĀHJ. 1, 21, 4. MBH. 3, 1807. 2466. वर्चस्वितम ÇĀĀKH. GĀHJ. 3, 11. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Varḡas und Enkels des Soma MBH. 1, 2586. HARIV. 154. 12483. VP. 120. — Vgl. ब्रह्मं० (auch BUĀG. P. 4, 1, 3. 23, 32).

वर्चाय, ंपते denom. von वर्चस् (अभूततद्वावे) gaṇa भृशादि zu P. 3, 1, 12. वर्चित PAṆĀT. 3, 10 fehlerhaft für वर्चिन.

वर्चिन् m. N. pr. eines von Indra bekämpften Dämons: यो वर्चिनः शतमिन्द्रः सक्त्रंमपावपत् RV. 2, 14, 6. 7, 99, 5. उत दासस्य वर्चिनः सक्त्रंसाणा शतावधोः 4, 30, 15. अक्त्रंदासा उद्व्रजे वर्चिन् शम्बरं च 6, 47, 21.

वर्चाग्रह m. Verstopfung SUÇA. 2, 193, 20.

वर्चोदा adj. Kraft u. s. w. verleihend VS. 2, 26. 3, 17. 4, 3. 7, 27. TS. 3,